

УДК 766 : 655. 3. 066. 11] (477. 411)''195''

ORCID ID 0000-000-4153-4175

DOI: <https://doi.org/10.33838/naoma.29.2020.37-45>

Петро Нестеренко

кандидат мистецтвознавства, доцент,
завідувач проблемної науково-дослідної лабораторії НАОМА
exlibrisclub@ukr.net

ЗІРКОВІ ДОЛІ КИЇВСЬКИХ МАЙСТРІВ КНИЖКОВОЇ ГРАФІКИ

Анотація. У статті розглянуто подальша доля і творчий шлях студентів-дипломників Київського державного художнього інституту, чий здобутки у галузі книжкової графіки були представлені в 1977 році на ретроспективній виставці дипломних робіт художніх вишів СРСР в Ленінграді.

Ключові слова: книжкова графіка, дипломна робота, графічна техніка, художнє оформлення.

STAR FATE OF KYIV MASTERS OF BOOK GRAPHICS

Petro Nesterenko

Abstract. The article briefly analyzes the further biography and creative development of graduate students of Kyiv State Institute of Arts, whose achievements in the field of book graphics were presented in 1977 at the Retrospective Exhibition of Theses of Art Colleges of the USSR in Leningrad. Their creative work has become significant for the development of Ukrainian book graphics. In the section of book graphics, 19 artists who defended their diploma works within the period of 1954 (H. Yakutovych, illustrations and registration to Ugrium-reka («Gloomy river»), a book by V. Shishkov, through 1975 (I. Zubkovska, illustrations and etchings to Smert u Kyievi («Death in Kyiv») a book by P. Zahrebelny). With time, many of the graduate students who participated in the 1977 exhibition became academicians or corresponding members of Academy of Sciences, People's and Honored artists of Ukraine, and winners of various awards. Some of them received the high title of winners of Taras Shevchenko State Prize of Ukraine for their further creative work. At the retrospective exhibition here in concern, the young Ukainian artists of the generation of 1960th and 1970th had clearly demonstrated their significant contribution to development of book graphical art despite the constant Communist ideological pressure on arts in the Soviet times. Synthesis of strong academic knowledge and free creative search helped many of them to reveal their great potentialities in the future. With time, the graphic artists here in concern managed to offer the strong creative output that once again, proved the high artistic level of Kyiv graphic school.

Keywords: book graphics, thesis, graphic technique, decoration.

Постановка проблеми. Радянська урядова політика, яка на початку 1960-х років спрямовувалась на підвищення естетичного вигляду промислових товарів та стратегії розвитку промислової естетики, ставила завдання республіканським художнім вишам перепрофілювання на промислову естетику та декоративно-ужиткове мистецтво. Проте керівництво Київського

державного художнього інституту не погодилося з цим рішенням, зберігши підготовку фахівців за усталеними програмами. В результаті цього, в 1977 році на всесоюзній виставці дипломних робіт київський інститут посів I місце, ленінградський і московський відповідно II і III місця, правильність вибору стратегії навчання було офіційно визнано.

Актуальність дослідження полягає у висвітленні досі невідомих аспектів діяльності Київського державного художнього інституту в царині системної підготовки висококваліфікованих кадрів. Це особливо важливо для цілісного розуміння ось уже столітнього плекання української мистецької школи на основі національних та світових традицій.

Зв'язок авторського доробку з важливими науковими та практичними завданнями. Дослідження виконане відповідно до тематичного плану роботи проблемної науково-дослідної лабораторії НАОМА.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Для висвітлення досягнень колишніх студентів-дипломників, які працювали у галузі книжкової графіки в Київському державному художньому інституті, а згодом стали провідними українськими художниками, було опрацьовано провідні мистецькі часописи. Це, зокрема, публікації у виданнях Національної спілки художників України «Образотворче мистецтво» та збірниках дослідницьких і науково-методичних праць НАОМА «Українська академія мистецтва».

Мета статті. Проаналізувати дипломні роботи українських художників книги, які були представлені на всесоюзній виставці 1977 року, та дослідити подальший творчий шлях талановитих майстрів.

Новизна наукового дослідження. Вперше досліджено маловідому сторінку в історії українських вишів художнього спрямування, яка демонструє досягнення вітчизняних художників за радянської доби. Проаналізовано дипломні роботи учасників ретроспективної виставки, їхню подальшу працю та визначну роль у мистецькій спадщині України.

Загальнонаукове значення авторського дослідження полягає в комплексній характеристиці досягнень київських майстрів книжкової графіки, які успішно починали свій творчий шлях на початку другої половини ХХ століття.

Виклад основного матеріалу. Ретроспективна виставка дипломних робіт художніх вишів СРСР, яка експонувалася в Ленінграді у 1977 році, продемонструвала досягнення студентів-відмінників із 17 навчальних закладів, а тому стала відправною віхою для написання дослідження, присвяченого здобуткам українських ху-

джників книги. Їй передувала республіканська виставка дипломних робіт у Києві. У каталозі виставки, датованої знаменним для радянської доби 1977 роком, звітували три українські виші: Київський державний художній інститут, Харківський художньо-промисловий інститут і Львівський державний інститут прикладного і декоративного мистецтва (Ретроспективная).

Найпотужніше був представлений столичний інститут. Розділ «Графіка» складався з двох частин: «Станкова графіка» і «Книжкова графіка». Першу частину представляли 38 художників, другу — 19, проте станковісти іноді теж займалися книжковою графікою.

Традиція влаштовувати всесоюзні виставки дипломних робіт студентів художніх вишів СРСР існувала й раніше. Про це свідчить, наприклад, ленінградський Каталог виставки живопису, театральної-декораційного живопису, скульптури і графіки XIV всесоюзної виставки, яка відбулася в Ленінграді у 1972 році (XIV всесоюзная). Дипломні графічні роботи Київського державного художнього інституту на той час представляли по майстерні книги і станкової графіки лише студенти, які захистилися в 1969–1971 роках. Так, майстерню книги репрезентували: В. Лопата, А. Сіденко, В. Турикіна та Ю. Харьков, станкової графіки — О. Агафонов, Г. Варкач, Н. Дмитренко, Г. Казаков, Ю. Рубашов і А. Чебикін. На той час першу майстерню очолював дійсний член Академії художеств СРСР професор В. Касіян, а другу — виконувач обов'язків професора І. Селіванов. Серед п'яти чорно-білих ілюстрацій в каталозі, відведених Київському державному художньому інституті, які представляли різні жанри мистецтва, відтворено роботу Георгія Варкача з серії «Київ у 1941–1943 рр.» — «Київське підпілля» (1971).

Радянська урядова політика у 1961–1962 роках була спрямована на підвищення естетичного рівня промислових товарів та розвитку промислової естетики взагалі. Академією мистецтв СРСР тоді було прийняте чергове «доленосне» рішення: лишити у Радянському Союзі два профільючі виші — у Москві та Ленінграді. Всі республіканські мистецькі заклади пере-профільювалися на промислову естетику та декоративно-ужиткове мистецтво. Не погоди-

лися з цією постановою Грузинська художня академія та виші прибалтійських республік. У Київському художньому інституті на той час ректором був Олександр Пашенко. Викладали С. Григор'єв, В. Забашта, М. Іванов, В. Касіян, В. Костецький, М. Лисенко, І. Макогон, Г. Меліхов, В. Пузирков, О. Сиротенко, К. Трохименко, М. Хмелько, О. Шовкуненко, І. Штільман. Звичайно ж, така постанова викликала обурення серед викладацького складу, адже Україна мала свої надбання в галузі класичного образотворчого мистецтва, і повністю відмовитися від академічної освіти означало зруйнувати все напрацьоване роками. Керівництво художнього інституту, а саме ректорат, кафедри склали лист-звернення щодо його подальшої долі до Верховної Ради і просили поета М. Рильського, який на той час був депутатом Верховної Ради Радянського Союзу, посприяти вирішенню проблеми. Проте рішення залишити КДХІ інститутом академічного спрямування не було прийняте. Отже, на свій страх і ризик керівництво інституту, деканат на чолі з К. Трохименком і кафедри вирішили нічого не змінювати та самостійно працювати за старими програмами.

Як згадував професор Василь Забашта, Академія мистецтв СРСР блокувала КДХІ декілька років, не вислала навчальних програм і не запрошувала на виставки дипломних робіт. Виш перейшов на напівлегальне існування. У 1967 році, після вже згаданої нами всесоюзної виставки дипломних робіт, де КДХІ посів перше місце, Микола Томський, відомий радянський скульптор-монументаліст, професор, академік АМ СРСР, відзначив наші дипломи, та дипломант Ростислав Звягінцев (керівник дипломної роботи — В. Пузирков) отримав золоту медаль. Відтоді до київського інституту почали приїждати на захист дипломів представники Академії мистецтв СРСР.

Ректор Харківського державного художнього інституту М. Шапошніков на перебудову погодився і здійснив технічне переобладнання інституту. Таким чином виш був реорганізований у Харківський художньо-промисловий інститут, перепрофільований на підготовку художників промислового профілю за двома спеціальностями. Львівський художній інститут став декоративно-ужитковим.

Розглянемо представлені на виставці у 1977 році кращі роботи київських випускників. У розділі книжкової графіки було заявлено 19 художників, які захищали свої дипломні роботи упродовж 1954–1975 років.

Варто зазначити, що велика частина колишніх дипломників-відмінників — учасників тієї виставки стали академіками, членами-кореспондентами, народними й заслуженими художниками України та лауреатами різних премій. Деякі з них отримали за успішну працю високе звання лауреата Державної премії України імені Т. Г. Шевченка: Г. В. Якутович (двічі за ілюстрації до книжок «Повість минулих літ», «Слово про Ігорів похід», «Карби. Чічка. Злодія зловили» Марка Черемшини, «Козак Голота» М. Пригари; 1991 — разом з С. Й. Параджановим (режисером-постановником), Ю. Г. Ілленком (оператором), Л. В. Кадочниковою (виконавицею головної ролі Марічки) за художній фільм «Тіні забутих предків» Київської кіностудії ім. О. П. Довженка; О. І. Івахненко (за ілюстрації до творів Т. Шевченка, 1989); В. І. Лопата (за ілюстрації до «Кобзаря», 1993), Національної премії України імені Тараса Шевченка — А. В. Чебикін (за цикли художніх робіт «Кримські мотиви», «Жіночі образи», «Зів'яле листя», 2007); М. І. Компанець (за мистецький цикл «Земля моїх батьків» та ілюстрації до творів М. Гоголя, 2015); В. Я. Чебанік (за проект «Графіка української мови», 2019).

Оцінку «відмінно» Георгій Якутович (1930–2000) отримав від державної екзаменаційної комісії у 1954 році за ілюстрації й оформлення книги В. Шишкова «Угрюм-река», виконані аквареллю й вуглиною під керівництвом професора І. Плещинського. Для своєї аспірантської роботи (1957) художник обрав ілюстрування книги Михайла Коцюбинського «Fata Morgana». На створення ілюстрацій до диплома (і загалом на його творчість) вплинули твори Дієго Рівери, з якими він ознайомився того ж року у Москві на VI фестивалі молоді та студентів. Твори були тепло сприйняті тогочасною критикою. Саме у шістдесяті роки Якутович розпочинає створення робіт, які високо оцінюються в мистецьких колах: ліногравюри «Аркан» (1959) та «Є у мене топір, топір...» (1963), виконує ілюстрації для низки книжок.

Упродовж тривалого часу джерелом натхнення для Якутовича була творчість Михайла Коцюбинського. Ідею оформлення його повісті «Тіні забутих предків» митець виношував понад десятиліття. Певною мірою до цього спонукав його великий інтерес до Карпат і субкультури гуцулів. Якутович став художником-постановником у фільмі Сергія Параджанова «Тіні забутих предків», й натхнення, одержане під час роботи над цією кінострічкою, остаточно зміцнило його у намірі виконати дереворити до твору Коцюбинського. Книга була високо оцінена мистецькими колами як зразок гармонійного та ансамблевого вирішення оформлення видання. Карпатськими образами сповнений увесь творчий шлях Г. Якутовича (Якутовичі).

Асоціативність мислення притаманна Володимиру Куткіну (1926–2003), який належить до плеяди яскравих художників-шістдесятників, котрі боролися за свободу та відродження України. Джерелом його творчості були твори Т. Шевченка, українська історія. У 1959 році

Іл. 1. Василь Чебаник. 3 ілюстрації до драми Лесі Українки «Камінний господар». 1963. (Національна академія 32)

лінорити Куткіна із серії «За мотивами творчості Т. Г. Шевченка» — «Сестри, сестри, горе вам» і «Не витерпів лихої долі», виконані під керівництвом члена-кореспондента Академії художеств СРСР А. С. Пашенка, теж експонувалися серед кращих українських дипломних робіт. 1963 року В. Куткін у техніці ліногравюри ілюструє Шевченків «Кобзар». Пошуки нових виражальних засобів (якими врешті стали вугільний олівець та літографія по асфальту), здійснені цим художником, у 1986 році увінчалися виходом видання «Кобзаря» з його ілюстраціями у видавництві «Дніпро». Графічним творам Куткіна притаманні монументальність, стриманість, суворість у трактуванні образів, зміна пропорцій у зображенні людей, вираженість у композиції, масштабність народних характерів. Гарна пластичність, експресивність та узагальнення вдало поєднуються з м'якістю та плинністю ліній, контрастним тональним вирішенням (Попович 114). В. Куткіну належать також шість неповторних портретів Т. Шевченка, що передають глибокий образ філософа, митця.

В останнє десятиліття своєї творчості В. Куткін, який за доби сталінізму несправедливо пережив ув'язнення у виправно-трудовах таборах, створює серію «портретних» зображень конкретних типів чи архетипів: козаків, діячів культури, звичайних селян, як правило, виконаних звичайним графітним олівцем, зразки нескореності духу й людської гідності. Воскрешаючи в пам'яті картини пережитого, художник показав табірне життя за колючим дротом, душевний стан людей, які вражають глибоким внутрішнім змістом, драматизмом і внутрішньою експресією. Це масштабний, епічний образ України, її народу в його світлі й трагічні моменти (Ніколаєва 73).

У 1963 році захистив диплом на «відмінно» Василь Чебаник, виконавши ілюстрації й оформлення до твору Лесі Українки «Камінний господар» (іл. 1). На ленинградській виставці дипломних робіт експонувалися титул, авантитул, фронтиспіс, п'ять ілюстрацій та чотири заставки, виконані в техніці гравюри на вініпласті.

Новий синтетичний матеріал давав змогу детальніше опрацьовувати композиції, порівняно з лінолеумом, та був своєрідним заміном дерева. 1965 року вийшли друком «Камінний господар» і «Досвітні вогні» Лесі Українки з його оформленням та ілюстраціями, а також інші видання.

Чобаник навчався в майстерні книжкової графіки В. Касіяна, а також у І. Плещинського та Г. Якутовича і став викладачем на кафедрі графічних мистецтв Київського художнього інституту ще під час навчання. Був керівником майстерні книжкової графіки, перепрофільованої 1991 року на майстерню дизайну та інтролігації. До Чобаника інтролігаторство не вивчалось і практично не застосовувалося, отож довелося самостійно освоїти й цю важливу галузь мистецтва. Художник досяг високої майстерності у створенні справжніх шедеврів у мистецтві палітурки. Офіційні особи, зокрема один із Президентів України, замовляли художникові речі, призначені для дарування представникам інших держав. Ним виконано низку вишуканих шкіряних палітурок до різних видань, зокрема до Конституції України. Також В. Чобаник займався виготовленням шкіряних футлярів, скриньок для зберігання цінних книг, ексклюзивних речей.

Проте найважливішим і найзначнішим у своєму доробку художник вважає проект «Графіка української мови», над яким працює від 2000 року. Запровадження нової української абетки стало справою його життя. Нині Василь Чобаник є завідувачем кафедри графічного дизайну Київського інституту декоративно-прикладного мистецтва і дизайну ім. Михайла Бойчука й наполегливо продовжує розпочату ним справу. Літера, чи Знак, — стверджує художник, — це символ нації, частина нашого генетичного коду (Чобаник).

Яскравою зіркою у 60-ті роки минулого століття спалахнув талант майстра книжкової ілюстрації та станкової графіки Миколи Компанця (1939–2018). У майстерні книжкової графіки художнього інституту під керівництвом Г. Якутовича і Г. Гавриленка він для дипломної роботи, успішно захищеної в 1964 році, створив у техніці літографії

суперобкладинку, обкладинку, фронтиспіс, титул, чотири шмуцтитули, по стільки ж заставок і кінцівок, а також сім ілюстрацій (ил. 2). Враховуючи схильність студента до гумору й типізованих характерів, тему дипломної роботи — оформлення та ілюстрації до комедійної п'єси М. Старицького «За двома зайцями», порадив йому Г. Якутович. А завдяки Г. Гавриленкові Компанець засвоїв принципи конструктивного, пластичного рисування замість фотографічного пасивного світлотіньового змальювання. У 1967 році п'єсу з його ілюстраціями було видано у «Дніпрі» — головному видавництві літературної класики.

М. Компанець працював художнім редактором журналу «Барвінок» (1964–1968), завідувачем експериментальної редакції нової книги Державного комітету України по пресі при Раді міністрів УРСР (1968–1970). Від 1969 року багато й плідно працював над книжковою ілюстрацією до творів цілої низки українських письменників, надаючи перевагу перовому рисунку,

Ил. 2. Микола Компанець. З ілюстрацій до комедії М. Старицького «За двома зайцями». 1964. (Національна академія 44)

акварелі та гуаші. До його найвищих здобутків, зокрема, належать книжкові ілюстрації до «Наталки Полтавки» І. Котляревського (1969), збірки поезій Т. Шевченка (1974), твору «Маруся» Г. Квітки-Основ'яненка (1978), повісті «Гуси-лебеді летять» М. Стельмаха (1979), казки «Десять робітників» М. Коцюбинського (1987), збірки повістей М. Гоголя (Москва, 1989), ілюстрації до української народної казки «Пан Коцький» (1992–1993), а також станкові твори — серія графічних творів «Земля батьків моїх» (1984–1994, 2003–2008), «Седнівські мотиви» (1990), «Зимове Закарпаття» (1991–1993), «Двоє» (1991–1993), серія графічних творів до ювілею М. Гоголя (2004–2009).

З 1983 року й до кінця життя М. Компанець працював у художньому інституті (тепер Національна академія образотворчого мистецтва і архітектури). Був викладачем кафедри графіки, доцентом, професором, керівником навчально-творчої майстерні вільної графіки. Його колега — завідувач кафедри графічних мистецтв НАОМА В. Перевальський зазначав:

Іл. 3. Василь Перевальський. З ілюстрацій до видання «Українські народні пісні про кохання». 1964. (Національна академія 33)

Небагато є в українській графіці художників, які бачили б графічний аркуш так цілісно, як Микола Компанець. Він і світ сприймає цілісно і зачудовано, як це давалось нашим далеким предкам та ще дається дошкільнятам... До того ж, він розвинув здатність дивитися на звичне як побачене вперше. (Перевальський 392)

До основних творів Олександра Івахненка (1949–2014), який працював у галузі графіки, монументального та станкового живопису, належать ілюстрації й оформлення до книги «Зачарована Десна» О. Довженка, з якою він увійшов у мистецьке життя. Сталося це в 1974 році після захисту на «відмінно» дипломної роботи під керівництвом професора В. Касіяна. До неї він виконав суперобкладинку, обкладинку, шмуцтитул, титульний розворот і дев'ять ілюстрацій. Лірику «Зачарованої Десни» Івахненко передав через власні композиційні рішення, уявивши масштабне емоційне мислення О. Довженка. Графічні твори О. Івахненка вирізняються багатоплановістю та панорамністю, сповнені відчуттям краси української землі, святковим урочистим колоритом. Не заспокоївшись на досягнутому, Івахненко

...поїхав до Москви зустрітися з дружиною О. Довженка, щоб упевнитись у тому, наскільки добре йому вдалося передати письменницький стиль у своїх творах. Реакція дружини була схвальною... (Собкович 72)

Та ще більш відомим його зробили ілюстрації до творів Т. Шевченка (1982, 1984, 1988) і доволі закономірний результат цієї роботи — виконання розписів у вестибюлі музею-заповідника «Могила Т. Г. Шевченка» у Каневі (1989–1992). Головною родзинкою у творчості О. Івахненка став колір, у якому, за його словами, він і «втопився». Його індивідуальна авторська манера з характерними ознаками національних традицій сприяла широкому визнанню. Варто зазначити, що цикл ілюстрацій до творів Кобзаря художник виконав тоді, коли переслідувалося будь-яке вільнодумство. Ілюстровані Івахненком односторонній поем (1984) і двотомник поезій (1988) перейняті кращими традиціями української національної та світових ми-

стецьких шкіл. Ця праця була відзначена Державною премією України імені Т. Г. Шевченка в 1989 році.

Широке визнання Василю Перевальському принесли, починаючи з 1965 року, створені ним дереворити, які, зокрема, були частиною захищеної ним дипломної роботи з питань ілюстрування й оформлення книжки «Українські народні пісні про кохання», цикли гравюр до книжкових видань українського пісенного фольклору, класичної й сучасної української поезії (ил. 3), ілюстрації до музичних збірок «Українські народні думи для голосу в супроводі бандури», «Українські народні пісні в обробці для баяна», «Українські народні пісні в обробці для бандури», «Рідними стежками» тощо. Перевальський постійно виношував нові варіанти пластично-образного вирішення ілюстрацій. Так, у видавництві «Мистецтво» у 1971 році врешті вийшов друком вже аж третій варіант ілюстрацій такого роду. Після тривалої перерви, у 1983 році, у книжці «Веснянки» було відтворено близько вісімдесяти ілюстрацій художника. А згодом, у 1986 році, видавництвом «Дніпро» був перевиданий і цикл гравюр до «Українських народних пісень про кохання» у книжці «Пісні кохання» (В'юник 422).

Оформленню видань українського фольклору В. Перевальський віддавав чимало зусиль і творчої наснаги й надалі. Він привносив у свої твори нестримну декоративність, розміщуючи зображення в площині, доводячи окремі його елементи до значення орнаменту. Вагомим є і його внесок у монументальне мистецтво: разом із В. Задорожнім та Ф. Глушком він створив вітраж «Шевченко і народ» для Київського університету, співпрацює з монументалістами як виконавець картонів до вітражів. Загальновідомим є створений ним пам'ятний знак «Голодомор-геноцид 1932–1933».

У 2018 році п'ятдесятирічна праця над ілюстраціями до українських пісень зробила В. Перевальського лауреатом премії ім. І. Ю. Репіна в Чугуєві на Слобожанщині в номінації «Графіка», за серію творів «Українські народні пісні про кохання».

Темою своєї дипломної роботи у 1970 році Василь Лопата обрав ілюстрації та оформлення до книги «Українські народні думи» (ил. 4). Суперобкладинку, обкладинку, форзац і титульний розворот, а також кінцівки, шмуцтитули, ілюстрації він виконав на тканині у техніці офорта, із використанням бронзи. Дипломний цикл, над яким Лопата працював у 1968 і 1969 роках, було вирішено на двох надійних, перевірених практикою постулатах: містких символах кожного аркуша і яскравій декоративності втілення цих символів (Степовик 45). У чудових багатобарвних ілюстраціях яскраво відображалася козаччина, тут панував дух українських стародруків з їхньою майстерною стилізацією образного вирішення. Заглибившись в українську давнину, митець просто-таки жив у ній, співпереживаючи разом з героями дум, захоплено і милуючись мужніми лицарями-запорожцями. Українська старовина, козацтво, поетика на-

Ил. 4. Василь Лопата. Гравюра на дереві «Хмельницький і Барабаш» до видання «Українські народні думи». 1969–1970. (Національна академія 34)

родних дум, балад, історичних пісень, духовність народу у ті важкі часи гонінь на українську культуру сприймалися як «ідеалізація» старовини і ледь не «націоналізм». Але талант молодого художника було гідно оцінено, й він був рекомендований до творчої аспірантури Академії мистецтв, де його керівником став Михайло Деревус. Проте видати в ті часи думний цикл гравюр Лопати було неможливо. І мало минути ще довгих десять років, аж поки у видавництві «Дніпро» з'явилися «Балади» (1981), оформлені Лопатою, а за ними «Думи» (1982) з його ж ілюстраціями, виконаними вже у гравюрі на дереві й доповнені новими аркушами. Художник неодноразово повертався до улюбленого циклу гравюр, виконуючи їх у техніці кольорового лінориту. Вони були більші за розміром і тяжіли до розряду творів станкової, а не книжкової графіки.

Відбитки здобулися на великий успіх у шанувальників мистецтва, а гравюра «Козак Мамай» кілька років використовувалася як рекламний проспект академічного журналу «Народна творчість та етнографія».

Подальша праця В. Лопати ознаменувалася низкою чудових ілюстрацій до «Слова о полку Ігоревім», Шевченкового «Кобзаря», поезій Івана Франка, Лесі Українки, романів Олеся Гончара, численних екслібрисів, оформленням банкнот української грошової одиниці — гривні. Він автор неперевершених графічних циклів «Тарас Бульба», «Маруся Чурай» та низки не менш цікавих живописних творів. На початку друго-

го тисячоліття народний художник (з 2001 р.) В. Лопата, після сорока років роботи в техніці гравюри на дереві, пластику, лінолеумі, розкрив свій талант ще в одному покликанні — написав автобіографічні повісті «Десять днів мого серця» та «Дорогу свою покажи мені, Господи», які принесли йому заслужену славу.

Висновки. Проведене дослідження дає підстави стверджувати, що на ретроспективній виставці дипломних робіт художніх вишів СРСР 1977 року молоді українські художники покоління 60–70-х, незважаючи на заангажованість радянського мистецтва та ідеологічний тиск на мистецьку сферу в тодішні часи, яскраво продемонстрували свій вагомий внесок у царині книжкової графіки. Синтез міцних академічних знань і вільного творчого пошуку сприяли розкриттю великого потенціалу багатьох із них. Як ми це тепер бачимо, молоді художники-графіки — сучасники тієї виставки — з часом продемонстрували потужну творчу віддачу й ще раз засвідчили високий злет київської графічної школи. Їхня праця цілком заслужено була відзначена в Україні високими державними нагородами й почесними званнями.

Перспективи використання результатів дослідження. Матеріали статті можуть бути використані для подальшого дослідження творчості вищезгаданих художників-графіків, а також як методологічна база в процесі викладання фахових дисциплін і складова курсу історії української книжкової графіки ХХ століття.

Цитовані праці

- В'юник, Андрій, Щербак Василь. «Поціновувач класичних і творець нових мистецьких традицій (До 70-річчя від дня народження В. Є. Перевальського)». *Українська академія мистецтва: Дослід. та наук.-метод. пр.* 15 (2008): 420–26. Друк.
- Національна академія образотворчого мистецтва і архітектури. Кафедра графічних мистецтв. Текст Ольга Лагутенко. Макет Світлана Кошкіна. Верстка Олег Грищенко. Київ : НАОМА, 2017. Друк.
- Ніколаєва, Надія. «Національне коріння творчості Володимира Куткіна». *Образотворче мистецтво* 3 (2016): 73. Друк.
- Перевальський, Василь. «Микола Компанець — майстер української графіки (До 70-річчя від дня народження)». *Українська академія мистецтва. Дослід. та наук.-метод. пр.* 16 (2009): 386–94. Друк.
- Попович, Катерина. «Шевченкіана у творчості київських художників-графіків 1980-х рр.». *Образотворче мистецтво* 3 (2010): 114. Друк.
- Ретроспективна виставка дипломних робіт художественних вузів СРСР. Живопись, скульптура, графика, архитектура, монументальное, декорационное, прикладное искусство и художественное конструирование: Каталог.* Москва: Советский художник, 1977. Печать.

- Собкович, Ольга. «Олександр Івахненко 60!». *Образотворче мистецтво* 4/1 (2009/2010): 72. Друк.
- Степовик, Дмитро. «Між Україною й Америкою: Графіка і малярство Василя Лопати». Київ: Кліо. 2020. Друк.
- Чибаник, Василь, Петрашик, Володимир. «Абетці української мови — бути!». *Образотворче мистецтво* 1 (2017): 62 — 64. Друк.
- XIV всесоюзная выставка дипломных работ студентов художественных вузов СССР выпусков 1969, 1970, 1971 гг.: Каталог выставки.* Ленинград, 1972. Печать.
- Якутовичі: довільний конспект. Життя і творчість родини Якутовичів.* Київ: Артбук, 2018. Друк.

References

- V'yunyk, Andriy, Shcherbak, Vasyl'. «Potsinovuvach klasychnykh i tvorets' novykh mystets'kykh tradytsiy (Do 70-richchya vid dnya narodzhennya V. Ye. Pereval's'koho)». *Ukrayins'ka akademiya mystetstva. Doslid. ta nauk.-metod. pr.*15 (2008): 420—26. Друк.
- Nacional'na akademiya obrazotvorchogo my'stecztva i arhitektury'. Kafedra grafichny'x my'stecztv. Tekst Ol'ga Lagutenko. Maket Svitlana Koshkina. Verstka Oleg Gry'shhenko. Ky'yiv : NAOMA, 2017. Друк.
- Nikolayeva, Nadiya. «Natsional'ne korinnya tvorchosti Volodymyra Kutkina». *Obrazotvorche mystetstvo* 3 (2016): 73. Друк.
- Pereval's'kyy, Vasyl'. «Mykola Kompanets' — mayster ukrayins'koyi hrafiiky (Do 70-richchya vid dnya narodzhennya)». *Ukrayins'ka akademiya mystetstva. Doslid. ta nauk.-metod. pr.*16 (2009): 386—94. Друк.
- Popovych, Kateryna. «Shevchenkiana u tvorchosti kyyivs'kykh khudozhnykiv-hrafiikyv 1980-kh rr.». *Obrazotvorche mystetstvo* 3 (2010): 114. Друк.
- Retrospektivnaya vystavka diplomnih rabot hudozhestvennyh vuzov SSSR. Zhivopis', skul'ptura, grafika, arhitektura, monumental'noe, dekoracionnoe, prikladnoe iskusstvo i hudozhestvennoe konstruirovaniye: Katalog.* Moskva: Sovetskij hudozhnik, 1977. Pechat'.
- Sobkovych, Ol'ha. «Oleksandru Ivakhnenkovi 60!». *Obrazotvorche mystetstvo* 4/1 (2009/2010): 72. Друк.
- Stepovyk Dmytro. Mizh Ukrayinoyu y Amerykoyu: Hrafiika i malyarstvo Vasylya Lopaty. Ky'yiv: Klio. 2020. Друк.
- Chebanyk, Vasyl', Petrashyk Volodymyr. «Abettsi ukrayins'koyi movy — buty!». *Obrazotvorche mystetstvo* 1 (2017): 62—64. Друк.
- XIV vsesoyuznaya vystavka diplomnyh rabot studentov hudozhestvennyh vuzov SSSR vypuskov 1969, 1970, 1971 gg.: Katalog vystavki.* Leningrad, 1972. Pechat'.
- Yakutovychi: dovil'nyy konspekt. Zhyttya i tvorchist' rodyny Yakutovyshiv.* Kyiv: Artbuk, 2018. Друк.

Подано до редакції 28.10.2020

Рецензенти:

Осадча О. А. — кандидат мистецтвознавства;

Юр М. В. — кандидат мистецтвознавства, старший науковий співробітник.